

“ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳು” ಎಂಬ ಶೀರ್ಷಿಕೆಯ ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯ ಈ ಸೆಟ್, ನಮ್ಮ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸುತ್ತಲೇ ಇರುವ ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕರು, ಕಲಾವಿದರು, ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳು, ಡಾಕ್ಟರ್‌ಗಳು ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಜ್ಞರ ಕ್ರಿಯೆ, ಬದುಕು ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ. ಇಂತಹ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯ ಮೂಲಕ, ನಮ್ಮ ರಾಷ್ಟ್ರ ಮತ್ತು ವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ರೂಪ ಕೊಟ್ಟ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುವ, ಅರ್ಥೈಸಿಕೊಳ್ಳುವ ಮತ್ತು ಅವುಗಳೊಂದಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಳ್ಳುವ ವೇದಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ಒದಗಿಸಲಾರಿವು ಎಂಬುದು ನಮ್ಮ ಆಶಯ.

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಫುಲೆಯವರ ಜೀವನ ಮತ್ತು ಸಾಧನೆಯೇ ಈ ಚಿತ್ರರೂಪಕವಾಗಿದೆ. ಇವರ ಜೀವನ ಸಮಾಜಸೇವೆಗೆ ಮುಡಿಪು. ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಷ್ಟಪಾಡುಗಳ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಶಿಕ್ಷಣ, ಸಮಾನತೆ, ಮತ್ತು ನ್ಯಾಯದ ಅನ್ವೇಷಣೆ ನಡೆಸುವ ಮೂಲಕ ಅಸಾಧಾರಣ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

 Azim Premji University

ISBN 81-963725-5-8

9 788196 372552

 Shop Online

www.navakarnataka.com

 facebook.com/navakarnataka

Code : 004470

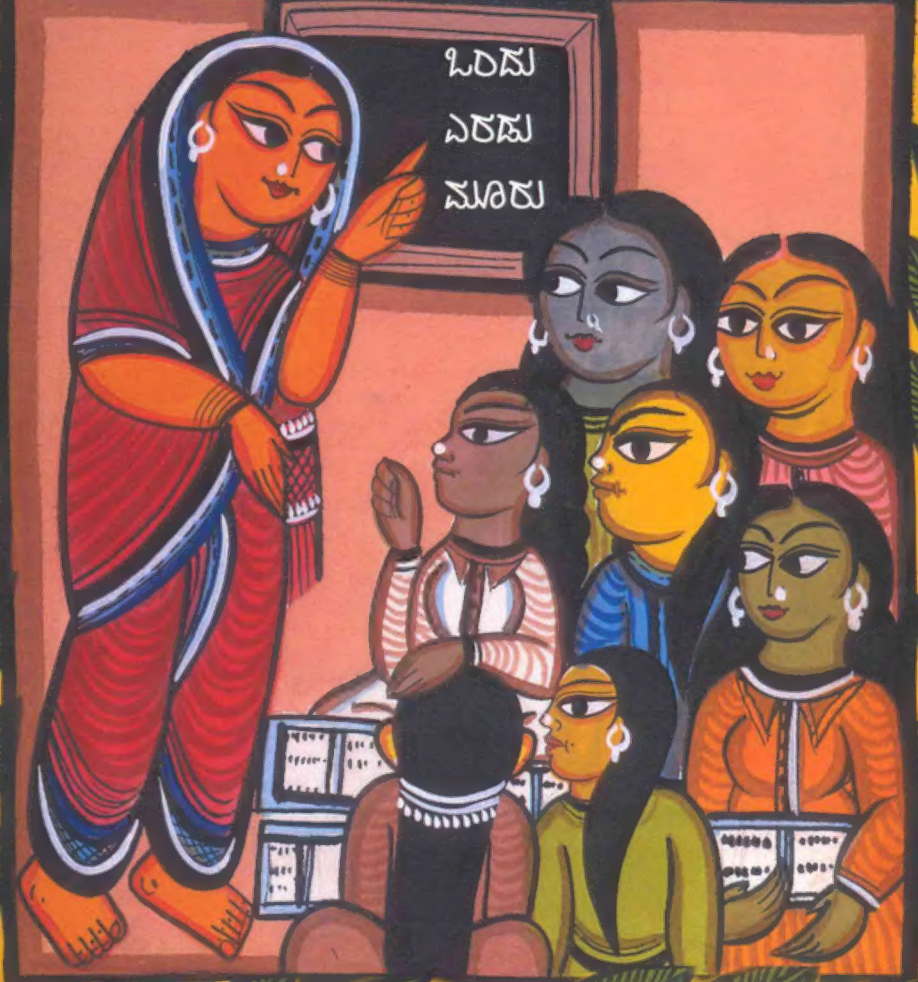

₹ 125

ಮಕ್ಕಳ ಕಥೆ

ವ್ಯಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಚಿಂತನೆಗಳು

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ
ಪ್ರವರ್ತಕಿಯ ಪರಮಣು

 Azim Premji University

SAVITRIBAI - PRAVARTAKIYA PAYANA (Kannada)

Translation of the English Book SAVITRIBAI - JOURNEY OF A TRAILBLAZER
Concept & Script by Leah Verghese, Ranjna and Medha Sunder, Azim Premji University
Illustrations by Sumon Chitrakar, Patuva Artist, West Bengal
Design by Jayshree Nair - Misra, Azim Premji University
Translated by Gopalakrishna I., Azim Premji Foundation

First Edition : 2023

Pages : 48

Price : ₹ 125

Paper : 100 gsm Art Paper 19.4 kg (¼ Crown Size)
Cover : 250 gsm Art Card 48.5 Kg (¼ Crown Size)

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ - ಪ್ರವರ್ತಕಿಯ ಪಯಣ

ಕೃತಿಸ್ವಾಮ್ಯ : ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ
ಕನ್ನಡಾನುವಾದದ ಪ್ರಕಟಣೆ : ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

ಮೊದಲ ಮುದ್ರಣ : 2023

ಬೆಲೆ : ₹ 125

ಪ್ರಕಾಶಕರು

ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪಬ್ಲಿಕೇಷನ್ಸ್ ಪ್ರೈವೇಟ್ ಲಿಮಿಟೆಡ್

ಎಂಬಿಸಿ ಸೆಂಟರ್, ಕ್ರೆಸೆಂಟ್ ರಸ್ತೆ, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 001, ☎080-22161900 / 22161901

ಸಹಯೋಗ

ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ

ಸರ್ವೆ # 66, ಬುರುಗುಂಟೆ ಗ್ರಾಮ, ಬಿಕ್ಕನಹಳ್ಳಿ ಮುಖ್ಯ ರಸ್ತೆ, ಸರ್ಜಾಪುರ, ಬೆಂಗಳೂರು - 562125

ಮುದ್ರಕರು : ಜೆಮಿನಿ ಟೆಕ್ನೋ ಪ್ರಿಂಟ್ಸ್, ಬೆಂಗಳೂರು - 560 021

0106236487

ISBN 978-81-963725-5-2

Published by Navakarnataka Publications Private Limited, Embassy Centre
Crescent Road, Bengaluru - 560 001. Email : navakarnataka@gmail.com
in collaboration with Azim Premji University, Survey # 66, Burugunte Village
Bikkanahalli Main Road, Sarjapur, Bengaluru - 562125
Website : www.azimpremjiversity.edu.in

**ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ
ಪ್ರವರ್ತಕಿಯ ಪಯಣ**

ಪರಿಕಲ್ಪನೆ ಮತ್ತು ಬರಹ

ಲೇಹ್ ವರ್ಗೀಸ್, ರಂಜನಾ, ಮೇಧಾ ಸುಂದರ್

ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ

ಚಿತ್ರಗಳು

ಸುಮನ್ ಚಿತ್ರಕಾರ್, ಪಟುವಾ ಕಲಾವಿದರು, ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳ

ವಿನ್ಯಾಸ

ಜಯಶ್ರೀ ನಾಯರ್-ಮಿಶ್ರಾ, ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ

ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದ

ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಐ, ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್

ನವಕರ್ನಾಟಕ ಪ್ರಕಾಶನ

Azim Premji
University

ಸ್ಮರಣಿ

1. ಮಂಗಳೇಶ್ ದಾಸಿವಾಲೆ - ಮನುಸ್ಥಿ ಪುಣಿ - ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆ ಕುರಿತಾದ ಸಂಪನ್ಮೂಲ ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಹಾಗೂ ಬೆಂಬಲ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
2. ನಿರಂಜಯಾ ಸ್ವೀಫನ್, ರಾಜ್ಯ ರೋಜನಾ ನಿರ್ದೇಶಕರು, ಮಹಿಳಾ ಸಮಿತಿ, ಕರ್ನಾಟಕ - ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಹಾಗೂ ಅವರ ಸಾಧನೆಗಳ ವಿತರಾಸಿಕ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಬಗೆಗಿನ ಮಹತ್ವಪೂರ್ಣ ಮಾಹಿತಿ ಮತ್ತು ಈ ಕುರಿತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಂಪನ್ಮೂಲಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಅಮೂಲ್ಯವಾದ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
3. ಅನನ್ಯ ಭದ್ರಾಚಾರ್ಯ - ಪದುವಾ ಕಲಾವಿದರ ಸಂಪರ್ಕ ಹಾಗೂ ಸಂಘಟನೆಗೆ ಸಹಕಾರ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
4. ಭರತ ಚಿತ್ರಕಾರ - ಆರಂಭಿಕವಾಗಿ ಸಚಿತ್ರಗಳನ್ನು ರಚಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಲ್ಲದೆ, ಸುಮನ್ ಚಿತ್ರಕಾರನಿಗೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.
5. ಕಿಶೋರ್ ಚೌರೆ - ಪುಲೆ ವಂಶಸ್ಥರನ್ನು ಸಂಪರ್ಕಿಸಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿರುತ್ತಾರೆ.
6. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆ ವಂಶಸ್ಥರು, ಪುಣಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಪೂರ್ವಜರ ಕುರಿತಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹಂಚಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ.
7. ಸುಶ್ಮಾ ದೇಶಪಾಂಡೆ - ಪುಸ್ತಕದ ವಿಮರ್ಶೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಮೌಲ್ಯಭಾರಿತ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
8. ನೀಲಾಂಜನ ಚೌಧರಿ - ಈ ಯೋಜನೆಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ, ಬೆಂಬಲ ಮತ್ತು ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
9. ಎಂ. ಕೆ. ಶಂಕರನಾರಾಯಣ ಭಟ್ಟ - ಕನ್ನಡದ ಕರಡು ಪ್ರತಿಯನ್ನು ನೋಡಿ ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
10. ಉಮೇಶ್ ಪಾಡೆ, ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು, ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮ್‌ಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್, ಇಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಥೆ, ಮಂಡ್ಯ - ಇವರು ಸೂಕ್ತ ಸಹಕಾರ ಮತ್ತು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.
11. ಶ್ರೀಧರ ಎ. - ಕನ್ನಡ ವ್ಯಾಕರಣದ ದೋಷಗಳನ್ನು ತಿದ್ದಿ, ಸೂಕ್ತಸಲಹೆ ನೀಡಿರುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಇತಿಹಾಸದ ಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆಯವರ ಹೆಸರು ಕಾಣಿಸಿಗುವುದು ತುಂಬಾ ವಿರಳ. ಇವರು ಸಮಾಜದ ಕೆಲವು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕ ಪದ್ಧತಿಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡು, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಕವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ತರುವಲ್ಲಿ ಗುರುತರವಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆ ವಹಿಸಿದ ಪಾತ್ರ ಸರ್ವಕಾಲದಲ್ಲೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ. ಸಾಮಾಜಿಕ ಬದಲಾವಣೆಯ ಚಿಂತನೆ ಹಾಗೂ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಪುಲೆಯವರಷ್ಟೇ ಸಮರ್ಥವಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಬಹುತೇಕರು ಅವರ ಪತಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿದಷ್ಟು ಎಲೆಮರೆಯು ಕಾಯಿಯಂತೆ ದೂಡಿದ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯಾಗಿಯೇ ಗುರುತಿಸುವ ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯವಾಗಬೇಕಿದೆ. ಸಮಾಜ ಮತ್ತು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಆಚರಣೆಗಳ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆಯೂ ತಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ಆಯ್ಕೆಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸಂದೇಶದೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಗತಿಪರ ಆಲೋಚನೆ ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯ ಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರು ಸ್ವತಃ ತಮ್ಮ ಕಾಲದವರಿಗಿಂತ ಒಂದು ಹೆಜ್ಜೆ ಮುಂದಿದ್ದರು.

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು ಪುಲೆಯವರೊಂದಿಗೆ ಸೇರಿ ಸಾಧಿಸಿದ ಗಮನೀಯ ಮತ್ತು ಗಣನೀಯ ಸಾಧನೆಗೆ ರೂಪಕೊಟ್ಟ ಅವರ ಚಿಂತನೆ, ವಿಚಾರಗಳು ಹಾಗೂ ಅವರ ಜೀವನವನ್ನು ಓದುಗರಿಗೆ ಪರಿಚಯಿಸುವ ಒಂದು ಕಿರು ಪ್ರಯತ್ನವೇ ಈ ಚಿತ್ರರೂಪಿಕೆ. ೨ನೇ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ, ನೂತನ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ ಇವರು, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಪೂರ್ವ ಭಾರತದ ಬೆರಗಿನೆಡೆಯ ಮಹಿಳಾ ಶಿಕ್ಷಕಿಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಈ ದಂಪತಿಗಳು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿಯೇ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿಯೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಮೊದಲ ಶಾಲೆಯೊಂದು ಇದು ಪರಿಗಣಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದೆ. ಈ ಶಾಲೆಯು ಸ್ತ್ರೀ ಸಬಲೀಕರಣ, ಅಂಗ ಸಮಾನತೆ, ಯಾವುದೇ ಜಾತಿ, ಧರ್ಮ ತಾರತಮ್ಯವಿಲ್ಲದ ತರಗತಿಗಳಿಂದ ಹಲವರ

ವಿರೋಧಗಳ ನಡುವೆಯೂ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿತು. ಸಮಾಜದ ದಿಕ್ಕನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ ಈ ಮಹತ್ವರ ಕಾರ್ಯವು ನಿರ್ಗತಿಕರಿಗೆ ಮತ್ತು ತುಳಿತಕ್ಕೊಳಗಾದವರಿಗೆ ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆ ಮಾಡಲು ಸಮಾನತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸರ್ವರ ಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತು ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ ಮತ್ತಷ್ಟು ದುಡಿಯಲು ನೂದಿ ಹಾಡಿತು.

ನಾನು, ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಮತ್ತು ಆದರ್ಶಗಳ ನಿರವರತೆಯನ್ನು ಪಶ್ಚಿಮ ಬಂಗಾಳದ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಜಾನಪದ ಕಲೆಯಾದ "ಪಮವಾ"ದ (ಪಮವಾ ಎಂಬುವುದು ಚಿತ್ರಗಳ ಮೂಲಕ ಮಗುವು ಮಾತೆಯ ಕಣ್ಣಿನನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಒಂದು ಜಾನಪದ ಕಲೆ) ಮೂಲಕ ಓದುಗರಿಗೆ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರೇಪಿಸುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಚಿತ್ರರೂಪಿಕೆಯ ಸುಂದರ ಚಿತ್ರಗಳು ಮಿಹ್ರಾಪುರದ ಪಮವಾ ಕಲಾವಿದ ಸುಮನಾ ಚಿತ್ರಕಾರರವರ ಕುರಿತಾದ ಮೂಡಿ ಬಂದಿವೆ. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ದೂರದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿನ ಶಕ್ತಿಯು ಅದಕ್ಕಿಂತ ಕಡಿಮೆಯೇನಲ್ಲವೆಂದೇ ಇವರನ್ನು ಆ ಮಾತೆಗೆ ಸಮಾನಾಂತರವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಈ ಕಲೆಯನ್ನೇ ಬಳಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರರೂಪಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಕುರಿತು ಕಲಿಯುವ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯು ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ತುಂಬಿದೆ. ಒಬ್ಬ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅಚಲವಾದ ವಿಶ್ವಾಸ ಮತ್ತು ದೃಢವಾದ ಸಂಕಲ್ಪಗಳು ಅನೇಕ ಸಾಮಾಜಿಕ ವರ್ಗಗಳ ವಿರೋಧದ ನಡುವೆಯೂ ಹೇಗೆ ಸಮಾಜವನ್ನು ಬದಲಿಸಬಲ್ಲವು, ಸಂಘಟನೆಗೆ ಹೇಗೆ ಶಕ್ತಿದಾಯಕವಾಗಬಲ್ಲವು, ನಿಸ್ವಾರ್ಥ ಸೇವೆಗೆ ಬರುವ ಸಂಘರ್ಷಗಳನ್ನು ಹೇಗೆ ತೊಡೆದು ಹಾಕಬಲ್ಲವು ಎಂಬುವುದಕ್ಕೆ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಜೀವನವು ನಮಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಈ ವರ್ಣರಂಜಿತ ನಿರೂಪಣೆಯು ನಿಮಗೂ ಪ್ರೇರಣೆ ನೀಡುತ್ತದೆ ಎಂದು ನಾನು ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಮೇಧಾಸುಂದರ್

ಅಜೀಂ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ, ಬೆಂಗಳೂರು

19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ

19ನೇ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಎರಡನೇ ಪೇಶ್ವೆ ಬಾಬಿರಾವ್ ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆಯು ಅಸಮರ್ಪಕತೆ ಮತ್ತು ದುರದೃಷ್ಟಿಬೀರಿತು ಕೂಡಿತ್ತು. ಓರ್ವ ಪೇಶ್ವೆಯಾಗಿ, ಇವರ ಆಳ್ವಿಕೆ ಭಯಾನಕವಾದದ್ದು. ಇವರು ಸಾಮಂತ ರಾಜರನ್ನು ಅವಮಾನ ಮಾಡುವುದು, ಅವರ ಆಸ್ತಿಪಾಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಬಲವಂತವಾಗಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆತ ಸ್ವೀಕರಿಸಲಾಗದ್ದನ್ನು

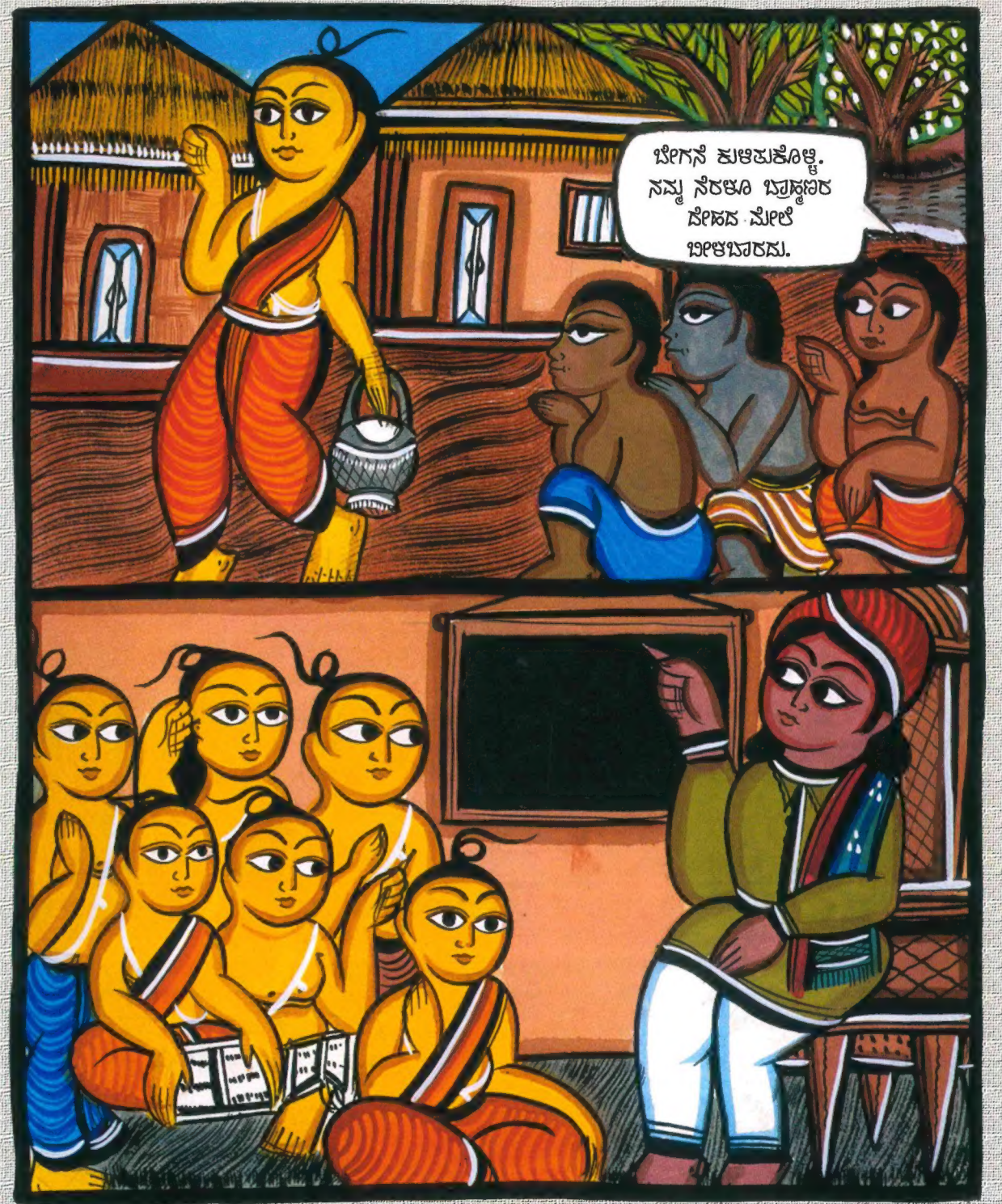

ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಷ್ಟಪ್ರಾಪ್ತಿಗಳು ಸಂಕುಚಿತ ಹಾಗೂ ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿದ್ದವು. ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಅತ್ಯಂತ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಕೆಳಜಾತಿಗಳಾದ ಮಹರ್, ಮಲಗ, ಚಂಬಾರ, ಭಂಗಿ, ದೇಹ್ ಜನರು ಮೇಲ್ಜಾತಿಯವರು ನಡೆಯುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹಾದುಹೋಗುವಂತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಒಬ್ಬ ಜನಸಂಖ್ಯೆಯ ಶೇಕಡಾ ೨೫ರಂತೆ ಕಡಿಮೆ ಇರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಸಮುದಾಯದವರು ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಪಾಶ್ಚಿಮಾತ್ಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದು, ಸರ್ಕಾರಿ ಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಸೀಮಿತ ಅವಕಾಶವಿದ್ದಾಗಲೂ, ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಗಿಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ಬ್ರಿಟಿಷರು ಜಾತಿ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬೀಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅವರು ಯಾವುದೇ
ಗುರುತರವಾದ ಕ್ರಮ ಕೈಗೊಳ್ಳಲು ಬಯಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶೇಷವಾಗಿ
1857ರ ಕ್ರಾಂತಿಯ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಡಳಿತ
ಮುಂದುವರಿದಂತೆಯೇ ಸುರಕ್ಷಿತತೆಯನ್ನು ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರ್ಕಾರ ಎದುರಿಸುತ್ತಿತ್ತು.

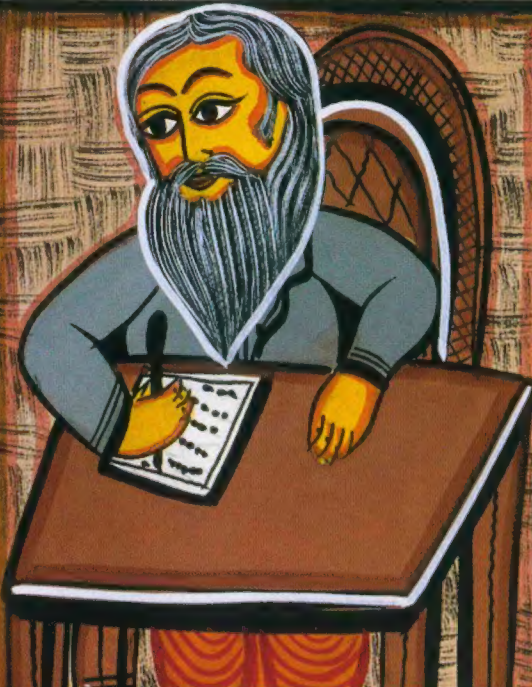
19ನೇ ಶತಮಾನದ ಮಧ್ಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ವೋಡುಗಳು
ವಿಗಡತದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಪ್ರಾಚೀನಾತ್ಮ ಶಿಕ್ಷಣ
ಪ್ರಸಾರಿಸಲಾರಂಭಿಸಿತ್ತು. ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ದಾರ್ಶನಿಕ
ಚಳುವಳಿಯ ಆಲೋಚನೆಗಳು, ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ,
ಮಾನವನ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯತೆ, ಸಮಾನತೆ ಮತ್ತು ಜಾತ್ಯತೀತತೆಯಂತಹ
ಹೊಸ ಪರಿಕಲ್ಪನೆಗಳ ಪರಿಚಯವಾಗತೊಡಗಿತ್ತು.

ಕೈಗಾರಿಕೆ, ರೈಲುಯಾನ ಹಾಗೂ ಸಂವಹನದ ಪ್ರಗತಿಯು ನಗರಗಳ
ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ದಾರಿಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿತು.

ನಗರ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವಸ್ತುಗಳನ್ನು
ನಿವಾರಿಸಿಕೊಂಡು ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು
ಪಡೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

1831ರಲ್ಲಿ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ರಾಜ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ, ಗ್ರಾಹ್‌ಸ್ಟೋನ್‌ಗೆ, ಗವರ್ನರ್ ಜನರಲ್‌ರಾದ ರಿಚ್‌ಮನ್ಡ್‌ನಿಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ:

“ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿದೆ. ಆದರೆ ಅದನ್ನು ಯಾರೂ ಗಮನಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಧುನಿಕವಾದಿಗಳು ಕೂಡಾ ಬದಲಾವಣೆಯ ಹಾದಿಗೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಿರುವುದನ್ನೂ ಅನುಮಾನಿಸುತ್ತಾರೆ. ಶಿಕ್ಷಣದ ಪ್ರಚಾರ, ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಮುಕ್ತ ಮಾಧ್ಯಮಗಳ ಪ್ರಭಾವ, ವಿದೇಶದ ಆಡಳಿತದ ಬದಲಾಗಿ ಕಾನೂನು ಬಳಕೆ, ರೈಲ್ವೆ ಮತ್ತು ಬೆಲಿಗ್ರಾಫ್ ಪ್ರಗತಿಯು ಯುರೋಪ್‌ನ ಖಂಡದೊಂದಿಗೆ ಸಂಪರ್ಕ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಾಗಿದೆ. ಇದು ಜನರಲ್ಲಿ ಗುರುತರವಾದ ಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದೆ. ಹೊಸ ವಿಚಾರಗಳು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿವೆ. ಹೊಸ ಆಕಾರಕ್ಕೆಗಳು ಗರಿಗಡಿಸುತ್ತಿವೆ. ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಶಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದು ದಿನದಿಂದ ದಿನಕ್ಕೆ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಯುರೋಪಿನ ಹಲವು ವಿಚಾರಗಳ ಒಳಹರಿವಿಗೆ ತೆರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದು, ಬದಲಾವಣೆಯ ಗಾಳಿ ಬೀಸುತ್ತಿರುವುದು ಸಂಶಯಾತೀತ. ಇದು ಚಳುವಳಿಯಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭಗೊಂಡು, ಕ್ಷಿಪ್ರವಾಗಿ ಬೆಳೆದು ವರ್ಷದಿಂದ ವರ್ಷಕ್ಕೆ ಪ್ರಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿದೆ.”

ಭಾರತ ಉಪಖಂಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಾರಾಮ ಮೋಹನರಾಯ, ಈಶ್ವರಚಂದ್ರ ವಿದ್ಯಾಸಾಗರ ಮತ್ತು ದಯಾನಂದ ಸರಸ್ವತಿ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸುಧಾರಣಾ ಚಳವಳಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಜನತೆ ಪ್ರೇರಿತರಾದರು.

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಲೆ ಈ ಕಾಲಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು, ಬೆಳೆದರು ಮತ್ತು ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಅವರ ಜೀವನ ಕಥೆ ಪ್ರಾರಂಭವು ಸತಾರ ಜಿಲ್ಲೆಯ ನೈಗಾವ್ ಎಂಬ ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ಜನವರಿ 3, 1831ರಂದು ಖಂಡೂಜೀ ನ್ಯಾಯಾಸನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದರು.

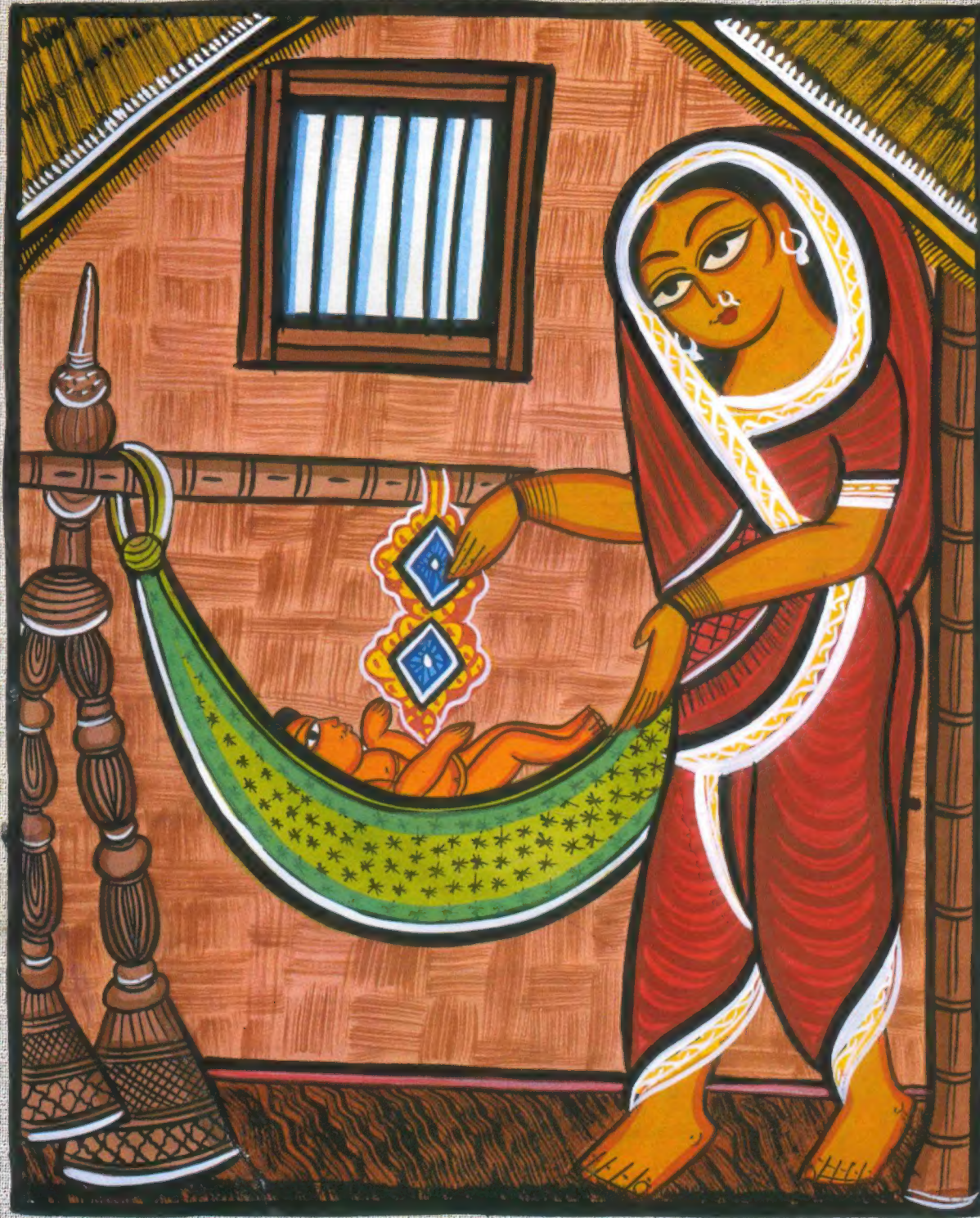
ಗಂಡು ಮಗುವೆ ಅಥವಾ ಹೆಣ್ಣು ಮಗುವೆ?

ಖಂಡೂಜೀ, ನೀವು ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದೀರಿ. ಅಭಿನಂದನೆಗಳು!

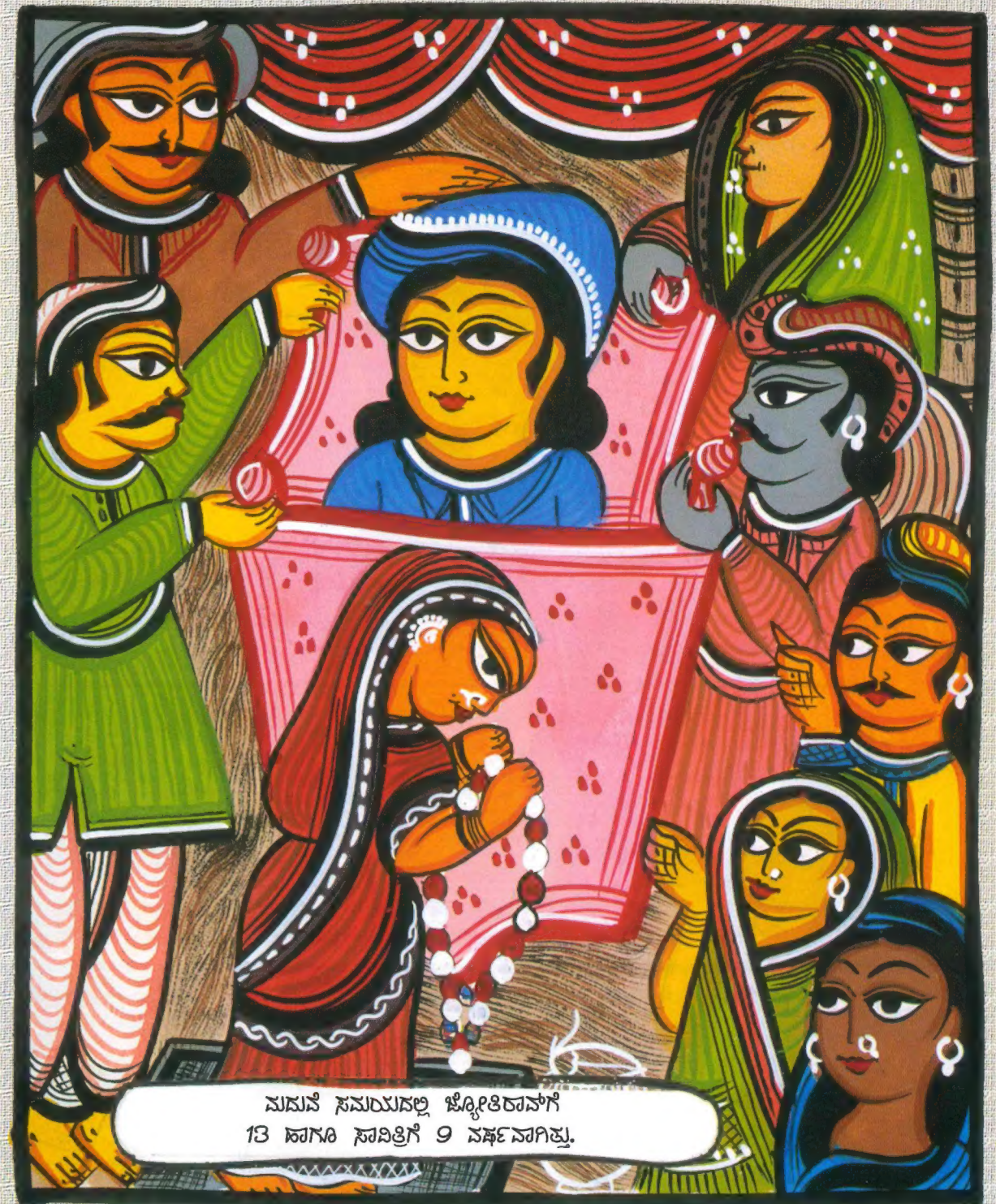
ಹೆಣ್ಣು ಮಗು!

ಮಗುವಿಗೆ ಸಾವಿತ್ರಿ ಎಂಬ ನಾಮಕರಣ ಮಾಡಲಾಯಿತು.

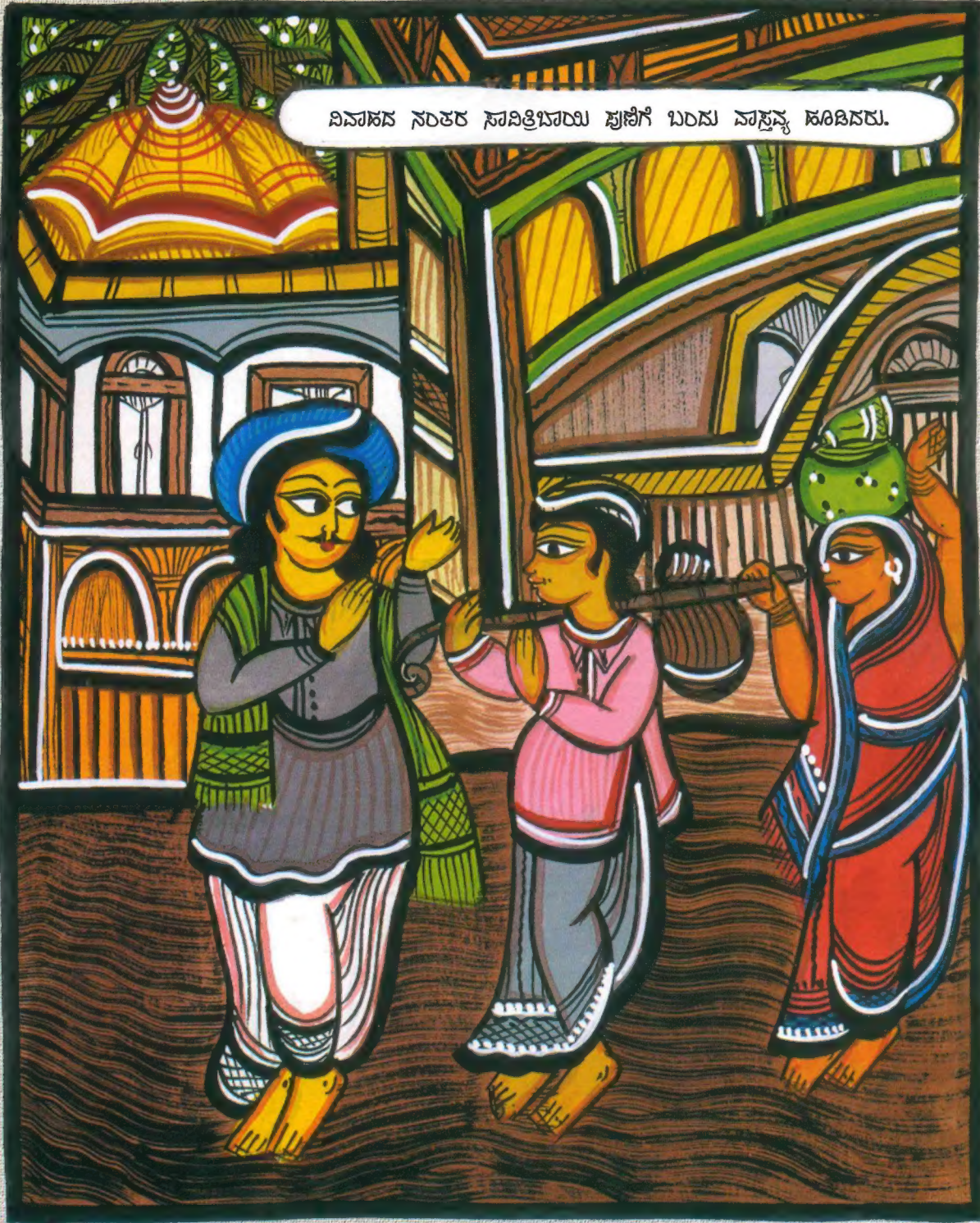

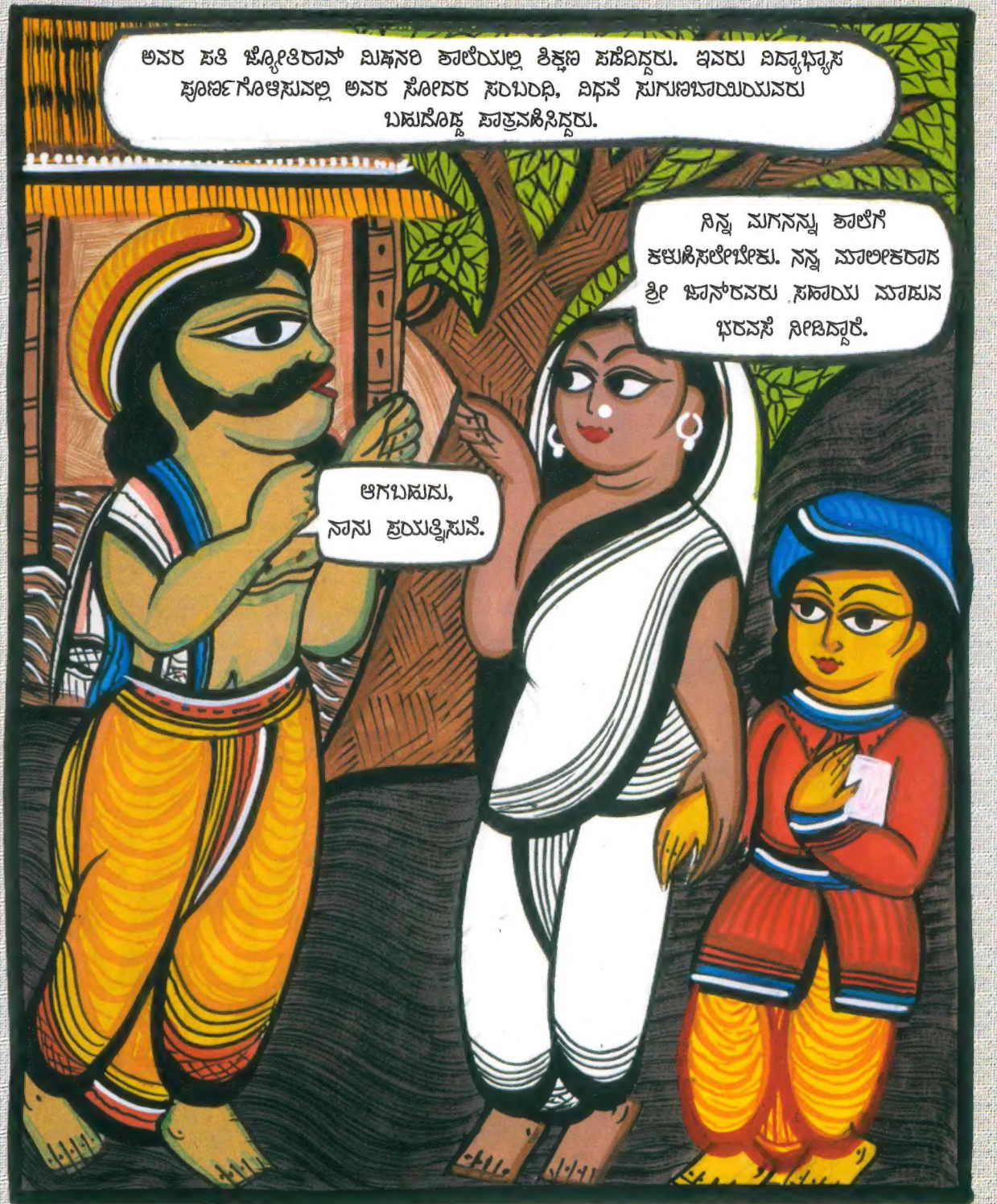
ವಿವಾಹದ ನಂತರ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪುಣಿಗೆ ಬರಲು ವಾಸ್ತವ್ಯ ಹೂಡಿದರು.

ಅವರ ಪತಿ ಜ್ಯೋತಿರಾಮ್ ಮಿಷನರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ಇವರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸುವಲ್ಲಿ ಅವರ ಸೋದರ ಸಂಬಂಧಿ, ವಿಧವೆ ಸುಗುಣಬಾಯಿಯವರು ಬಹುದೊಡ್ಡ ಪಾತ್ರವಹಿಸಿದ್ದರು.

ನಿನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಲೇಬೇಕು. ನನ್ನ ಮಾಲೀಕರಾದ ಶ್ರೀ ಜನಾರ್ದನರು ಸಹಾಯ ಮಾಡುವ ಭರವಸೆ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಆಗಬಹುದು, ನಾನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವೆ.

జ్యోతిరావారవరు ధామసో వృన్దవర
విహారధారేయం ముత్యరవగా ప్రభావితరావరు.

అవరు ముఖేయరిగే శిక్షణ అవకాశగళ
కొరతేయ విరుద్ధ శోరరావిద్వరు.

“నాను మనుష్యుర నడువే సమానతే తత్వదల్లి
నరిఖేయ్యువను... నన్న సహవర్తిగళన్న సహ
సరతేయవగిడలు ప్రయత్నిశువే... విత్తవే నన్న
దేశ, మనుజులన ఎల్లరరి నన్న సశోరదరు
హగరి నన్న ధమకే ఒకతన్న మాడువే.....”

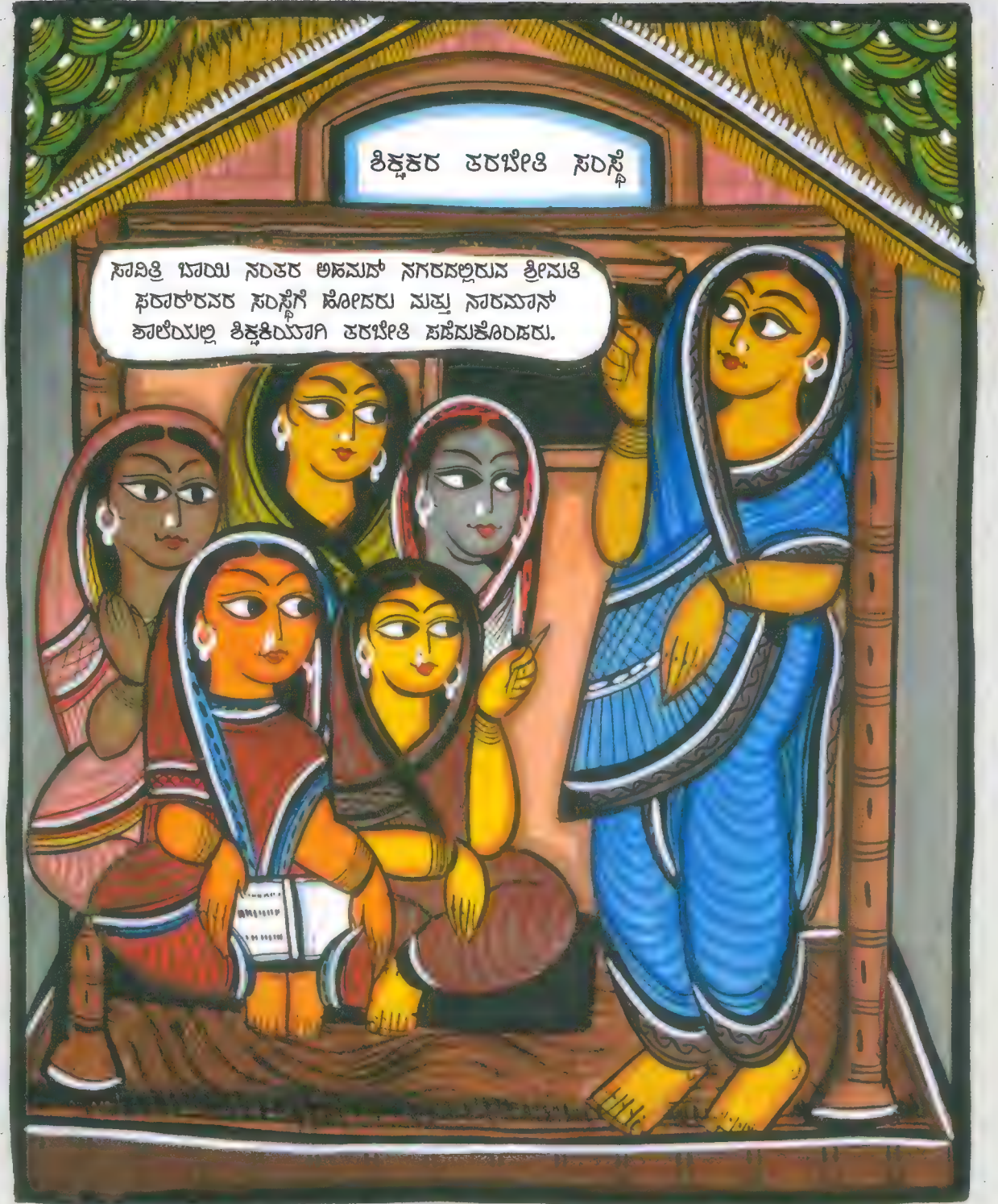
బాలకియరిగగి తాలేగళే ఇల్లదిరువునన్న
నాను గమనిసిద్దేనే. ఎరతహ విజయూస!
ముఖేయర స్థితి సుధారణేయగదే దేశవు
ప్రగతి సాధిశలు సాధ్యవిల్లి. నాను
బాలకియరిగగియే తాలే ప్రారంభిశబేషు.

జ్యోతిరావో తన్న పత్నిగే శిక్షణ నిడలు ప్రారంభిశిదరు.

శిక్షకర తరబేరి సరిస్థి

సావిత్రి బాయి నరతర అశమదో నగరదల్లిరువ శ్రీమతి
భరారవర సరిస్థిగే శోరదరు మత్తు నారమానో
తాలేయల్లి శిక్షకియరిగ తరబేరి పడేషుకొరిదరు.

దేవు మక్కళిగాని తాలే

1848లో జ్యోతిరామ్ మత్తు సావిత్రిబాయి పులేయవరు పుణ్యం భజనాడనల్ల బాలకియలిగాని తాలేయన్న పూరంభిసెరు. సావిత్రియవరు ఈ తాలేయల్ల శిక్షకియగాని వృత్తి బడుకన్న పూరంభిసెరు మత్తు తాలేయ ముఖ్య శిక్షకియగాని కార్యనిర్వహిసెరు.

ఁసున్నా తేకో ఎంబి కార్యకర్తన సహాయం ఘాతిమా తేకో నన్న తాలేయల్ల బోధిసలు స్వ-ఇష్టయింద ముందే బందిదాళే. ఇల్ల బేరే బేరే జాతియ మక్కలు ఓచ్చి అన్యాయన మాడుతారే.

నాను బాధ్యం. నాను ముక్త జోతే కుళిచుకోళ్ళు సాధ్యవిల్ల. అవలు మహారా!

ఈ తాలేయల్ల ఎల్లరం సమానరు. ముక్త సహ నిన్నంతయే ఓన్ మనుక్కలు. నింను అవళ జోతే కుళిచుకోళ్ళు నిరాకరిసలు సాధ్యవిల్ల.

దేవరు నిన్ను క్షమిస్తా.
నాను నన్న కడవ్వనన్న
మాడుకొన్నా. ఆ దేవరు
నిమిగ్గే ఒక్కయిదన్నే మాడతా!

ఆ కాలభయ్యదల్లి బేబ్బ మక్కళిగే
తిక్కణ నిండువూడే అతితయిద
కల్లనీయిగిచ్చు. పులీయవర ఈ
తయిత్తనన్న అనేకరు
విరొధిసిదరు. సూరియారూ
తొడిసిన తాళిగే బేరిగవగా,
పురుషులు కల్లు మచ్చు
సగళియన్న ఎసేయిత్తిదరు.

ఇదేం బేరిగ నిరే. తొడిసిన తాళిగే తలుపునక్కరల్లి
నిన్న నిరే కేరికేయిగిచ్చుదే. యాకేరిదరే తొడియేరిచ్చురు
బేరిలనన్న బిసాకుతారే. నిన్న బేరితే ఈ నిరేయన్న
తేగేదుకేరిండు బేరిగను. తాళియల్లి తరగతి పూరంబిసవ
వేరిదలు నిరే నిరేయన్న బిదలయిసబుడుదు.

నిరేను మాడుకొన్నాడు తప్పు
ఎందు నినగే తిక్కణరతి. బేబ్బ
మక్కళిగే తిక్కణ నిండుకన్నల్లి. అవరు
మనీయి టిప్పవారి వసిసబేకు.

అదేరిందు దిన. సూరియారూ తాళిగే బేరిగవ దారియల్లి
ధరతి మనుక్కనీరిప్ప నిరిత్తిదను.

దయివిడ్డు
ననగే దారి
బిడు. నన్నన్న
నన్న పాడిగే
బేరిగలు
అవకాత
కేరిడు.

బేరిగే మాతనాడలు
ఎక్క ధేయి నినగే?
నిరేను కేరివల ఒందు
బేబ్బ.

నాను మనీగే
బేరిగవవిల్లి!

ఇల్లి. నాను బేరిగవవిల్లి. నమ్మ
సంస్కృతి మచ్చు ధర్మద విరుద్ధ కేరిస
మాడువ నిన్ను తాళిగే బేరిగలు
బిడువిల్లి. మనీగే బేరిగలు!

సూరియారూ నిరిత బాగవిరిద కదలలే ఇల్లి. తాను ఏను
మాడుకొన్నే ఎందు సంబద్ధకేరి అదన్న మాడలు సామాన్య
బేరికే మచ్చు విరొధిదన్న లెక్కిసలే ఇల్లి.

ಫುಲೆಯವರ ವಿರುದ್ಧ ವ್ಯವಸ್ಥಿತವಾಗಿ
ವಿಲಕ್ಷಣ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು
ಜೀರಿಸಲಾಯಿತು.
ರಾಷ್ಟ್ರೀಯವಾದಿ ತಿಲಕರು ಸಹಾ ಹೆಣ್ಣು
ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ನೀಡುವುದನ್ನು
ವಿರೋಧಿಸಿದರು.
ಜನರು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಫುಲೆಯವರು ಹೆಣ್ಣು
ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ನೀಡುವುದನ್ನು
ವಿರೋಧಿಸಿ, ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಫುಲೆ ತಂದೆ
ಗೋವಿಂದ ರಾವ್‌ರವರಲ್ಲಿ ದೂರು
ನೀಡಿದರು.

ನೀವು ನಡೆಸುತ್ತಿರುವ
ಬಾಲಕಿಯರ ಶಾಲೆಯನ್ನು
ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಕು. ಇದನ್ನು
ಯಾರೊಬ್ಬರೂ
ಸಮ್ಮತಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ.

ನನ್ನ ಬೀದಕ್ಕೆ ಕುತ್ತು
ಬಂದರೂ, ನಾನು ಯಾವ
ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ ಕೆಲಸ
ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೇನೋ, ಅದನ್ನು
ನಿಲ್ಲಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ.

ಇದರಿಂದ ವಿಚಲಿತರಾಗದೆ, ತಮ್ಮ ನ್ಯಾಯಯುತ
ಹೋರಾಟವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಶ್ಚಿನಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿಬಾ
ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ, ಗೋವಿಂದ ರಾವ್ ಮನೆ
ಬಿಟ್ಟು ಹೊರನಡೆದರು.

ಹಾಗಿದ್ದರೆ ನೀನು ಮತ್ತು ನಿನ್ನ ಪತ್ನಿ
ನನ್ನ ಮನೆ ಬಿಟ್ಟು ಎಲ್ಲಿಗೆ ಬೇಕೋ ಅಲ್ಲಿಗೆ
ಹೋಗಿ. ನೀವಿಬ್ಬರೂ ಇರುವ ಸೂರಿನಡಿ
ಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಬದುಕಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಫುಲೆಯವರ ಶೈಕ್ಷಣಿಕ ಉಪಕ್ರಮಗಳು ಬಲಪಡಿಸಿದವು.

ನಾನು ಅದ್ವೈತವರವರು. ಈ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ
ಹಿತೈಷಿಗಳು ಸರಬರಾಜು ಮಾಡಿದ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು
ಸೂಕಷ್ಟಿವೆ. ಅವರಿಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ಮೇಜರ್
ಕ್ಯಾಂಡಿ ಕೆಲವು ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ನಾನು ಈಗ ಎರಡನೇ ಶಾಲೆ
ತೆರೆಯಬಹುದು. ಉಸ್ತಾದ್ ಶೇಖ್
ತಮ್ಮ ಮನೆಯನ್ನು ಅದಕ್ಕೆ
ಬಳಸಬಹುದು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಶಾಲಾ ಸಮಿತಿ ವರದಿ

ಸಮಿತಿಯವರು ಶಾಲೆಯು ಹಣಕಾಸು ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಿಕ್ಷಕರನ್ನು ಕಡಿಮೆ ಸಂಬಳಕ್ಕೆ
ನೇಮಕಾತಿ ಮಾಡಬೇಕಾದ ಅನಿವಾರ್ಯತೆ ಬಂದೊದಗಿದೆ. ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತಮ ಸಂಬಳದ ಕೆಲಸ
ನಿಕ್ಷಿದ್ರಾಗ, ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತಾರೆ. ಶಾಲೆಯ ಮುಖ್ಯ ಶಿಕ್ಷಕಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರು
ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಸ್ವಯಂಸೇವಕಿಯಾಗಿ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಶಿಕ್ಷಣದ ಸುಧಾರಣೆಗಾಗಿ ಸಂಘವನೆ
ಇಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವೇ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಗತಿಯ ಮೂಲಕ ಈ ದೇಶದ
ಜನರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣದ ಅನುಕೂಲತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಜಾಗೃತಗೊಳ್ಳುವರು ಎಂಬ ಭರವಸೆ
ನಮ್ಮದು. ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸ್ಥಿತಿ ಸುಧಾರಿಸಲು ಎಲ್ಲಾ ಲೆಕ್ಕಾಚಾರದ ಯೋಜನೆಗಳು
ಸೌಜನ್ಯಯುತವಾಗಿ ಸಹಕರಿಸುತ್ತವೆ.

‘ಪೂನಾ ಅಭಿವರ್ಧನಾ’ನ ವರದಿ - ಮೇ 29, 1852

“ಜ್ಯೋತಿರಾವ್‌ರವರು ನಡೆಸುವ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ಹುಡುಗರಿಗಿಂತ ಹತ್ತು ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಈ ಶಾಲೆಯ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಯ ಕಠಿಣ ವ್ಯವಸ್ಥೆಗಿಂತ ಬಹಳ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣ. ಇದೇ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಮುಂದುವರಿದಲ್ಲಿ, ಸರ್ಕಾರಿ ಶಾಲೆಯ ಗುರು ಮಕ್ಕಳಿಗಿಂತ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಶಾಲೆಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳೇ ಉನ್ನತ ಮಟ್ಟದವರು ಎಂದು ಸಾಬೀತಾಗುತ್ತದೆ. ಅದಲ್ಲದೇ ಮುಂಬರುವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ದೊಡ್ಡ ವಿಜಯ ಸಾಧಿಸಬಹುದು. ಸರ್ಕಾರಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮಂಡಳಿಯು ಶೀಘ್ರವಾಗಿ ಕ್ರಮಕೈಗೊಳ್ಳದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮಹಿಳೆಯರು ಪುರುಷರನ್ನು ಮೀರಿಸಿ, ಮಹಿಳೆಯರ ಮುಂದೆ ಪುರುಷರು ತಲೆ ತಗ್ಗಿಸಬೇಕಾಗುವುದು.”

(‘ಪೂನಾ ಅಭಿವರ್ಧನಾ’ ಓದು ವಿನಿಮಯ)

ಶಾಲಾ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮದಲ್ಲಿ
ಪುಟ್ಟ ಹುಡುಗಿ ಮುಕ್ತಾ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವುದು.

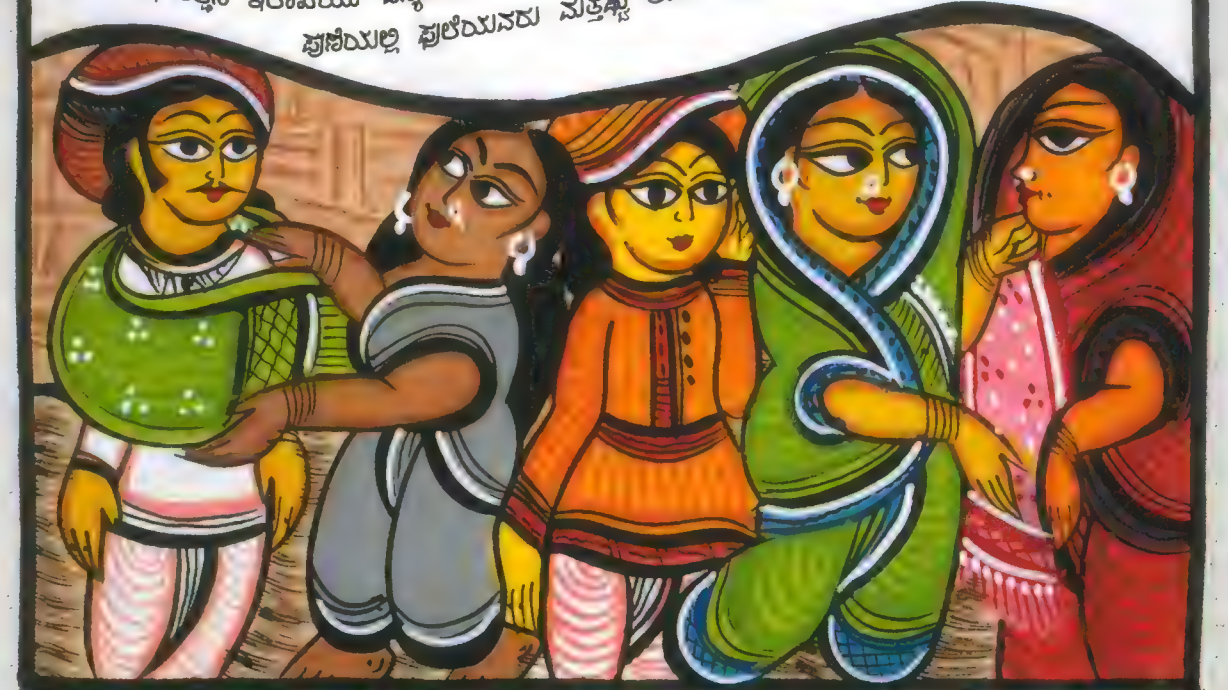

ಸರ್, ನನಗೆ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯಾಗಿ
ಆವಳಿಕೆಗಳು ಅಥವಾ ವಸ್ತುಗಳು ಬೇಡ.
ಆದರೆ ನಾನು ನಮ್ಮ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ
ಗ್ರಂಥಾಲಯ ಇರುವುದನ್ನು
ಬಯಸುವೆ.

ಶಾಲೆಯ ಮುಂದೆ ಮುಕ್ತಾ ತನಗೆ ಬಹುಮಾನ
ಕಂಡುಕೊಂಡ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಓದಿದಳು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅವಳು
ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದ ಜಾತಿ ಆಧಾರಿತ
ತಾರತಮ್ಯವನ್ನು ಸವಿಕರವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಳು.

1852ರಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಲಾಖೆಯು ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಮತ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಗೆ ಓದು ಸನ್ಮಾನವನ್ನು ಆಯೋಜಿಸಿತು.
ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ ಪುಲೆಯವರು ಮತ್ತಷ್ಟು ಶಾಲೆಗಳನ್ನು ತೆರೆದರು.

ಅವರು ಪುಣೆಯ ಹೊರಗಡೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ
ವಸತಿ ನಿಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಇಲ್ಲಿ ವಾಸವಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿ ಲಕ್ಷ್ಮಣ್ಣ ಕರಡಿ ಜಯಾ ತನ್ನ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ವಿವರಿಸುತ್ತಾಳೆ.
“ದಯೆ ಹಾಗೂ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯವರ ಹೆಸರು ನಾನು ಜೀವನದಲ್ಲಿಯೇ ನೋಡಿದ್ದೆ.
ಒಬ್ಬ ತಾಯಿ ನೀಡಿದ ಪ್ರೀತಿಗಿಂತಲೂ ಒಂದು ಬೊಗಸೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರೀತಿ ಅವರು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.”

ಮತ್ತೊಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾದ ಮಹಾದು ಸಹಾದು
ವಾಣಸೋಲೆ ಈ ರೀತಿ ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ: “ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ
ಅವರು ಬಹಳ ಉದಾತ್ತ ಮತ್ತು ದಯಾಮಯಿಗಳು.
ಅವರು ಬಹಳ ಮತ್ತು ನಿರ್ಗಂಧರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ
ಸಹಾನುಭೂತಿ ಉಳ್ಳವರು. ಅವರು ಅನ್ನ ದಾನೋಹವನ್ನು
ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಹರಿದ ಬಟ್ಟೆಯು
ಬಹಳ ಹೆಚ್ಚಿನವರನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಇವರು
ತನ್ನ ಮನೆಯಿಂದ ನೀಡುವ ಸೀಡುಗಳನ್ನು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು.”

ಇದರಿಂದಾಗಿ ಅವರ ಖರ್ಚು ವೆಚ್ಚಗಳು ಹೆಚ್ಚಾದವು.

ನಾವು ತುಂಬಾ ಹೆಚ್ಚು
ವ್ಯಯಿಸಬಾರದು.

ನಾವು ಸಾಯುವ ಸಂದರ್ಭ
ದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೊಂದಿಗೆ ತೆಗೆದು
ಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತೇವೆಯೇ?

ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಮೀರಿ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ ವಿಸ್ತರಿಸಿದರು.

ಇಂದು ನಾನು ಬಹಳ
ಮನಕಲುಕುವ ಭವನವನ್ನು
ಕೊಟ್ಟೆ. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತ
ಗೊಂದಂಥವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿ
ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಕಾಶಿಬಾಯಿ
ಎಂಬ ಮಹಿಳೆ ನಿಮಗೆ
ನೆನಪಿದೆಯೇ?

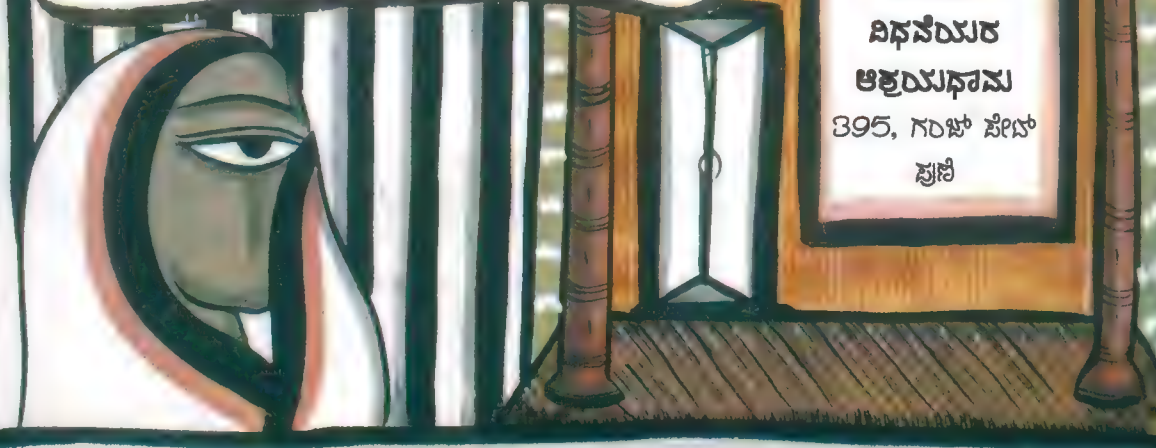

ಹೌದು. ಮಹಿಳೆ
ತುಂಬು ಯೌವನೆ ಹಾಗೂ
ಸುಂದರಿ.

ಇದು
ವಿಧವೆಯಾದ
ಮಹಿಳೆಯನ್ನು
ಸಮಾಜ ಸೇನೆ
ಕಾಣುವುದೆಂದು
ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಹೌದು. ಕುತಂತ್ರಿ ಕಾಸ್ತಿಯೊಬ್ಬನು
ಅವಳನ್ನು ಗರ್ಭಿಣಿಯನ್ನಾಗಿಸಿ,
ತದನಂತರ ಅವಳ ಹಾಗೂ ಮಗುವಿನ
ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಹೊರಲು ನಿರಾಕರಿಸಿದ್ದಾನೆ.
ಅವಳು ಅಸಹಾಯಕಳು ಹಾಗೂ ತನ್ನ
ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿರುವ ಮಗುವನ್ನು
ಗರ್ಭದಲ್ಲೇ ಸಾಯಿಸಿದಳು.
ಪೊಲೀಸರು ಇವಳನ್ನು ಬಂಧಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಕಾಶಿಬಾಯಿಗೆ ಜೀವಾವಧಿ ಶಿಕ್ಷೆ ವಿಧಿಸಿ ಕಾಲಾಪಾನಿ
(ಅಂಡಮಾನದಲ್ಲಿರುವ ಜೈಲಿನ ಹೆಸರು) ಜೈಲಿಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ.
ಇದು ಪುಣೆಯವರಿಗೆ ಗರ್ಭಿಣಿ ವಿಧವೆಯರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ನೀಡಲು
ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿರುವ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಾಗಿ
ಆಶ್ರಯಧಾಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದುವೇ.....

ಶೋಧಿತ
ವಿಧವೆಯರ
ಆಶ್ರಯಧಾಮ
395, ಗಂಜ್ ಪೇಡ್
ಪುಣೆ

A stylized, high-contrast illustration of a woman's face, likely a Hindu deity or goddess. The face is rendered in a vibrant orange color. She has large, expressive eyes with blue and white highlights, looking slightly to the left. Her eyebrows are thick and black. She has a small, white nose ring and a small, dark, crescent-shaped mark on her upper lip. She is wearing large, white, crescent-shaped earrings. Her hair is dark and pulled back, with a yellow and orange patterned border visible behind her head. The background is a solid, muted brown.

ನಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರ

ಪ್ರಲಯನರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಯಸ್ಕರ ಶಿಕ್ಷಣ ಕೇಂದ್ರವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

1868ರಲ್ಲಿ ನೈಗಾರವು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಅನಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಬೇರೂರಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದಳು.

ನಿಮಗೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಸುಖದ
ಗಣಿತವೇ ಗೊತ್ತೇ?

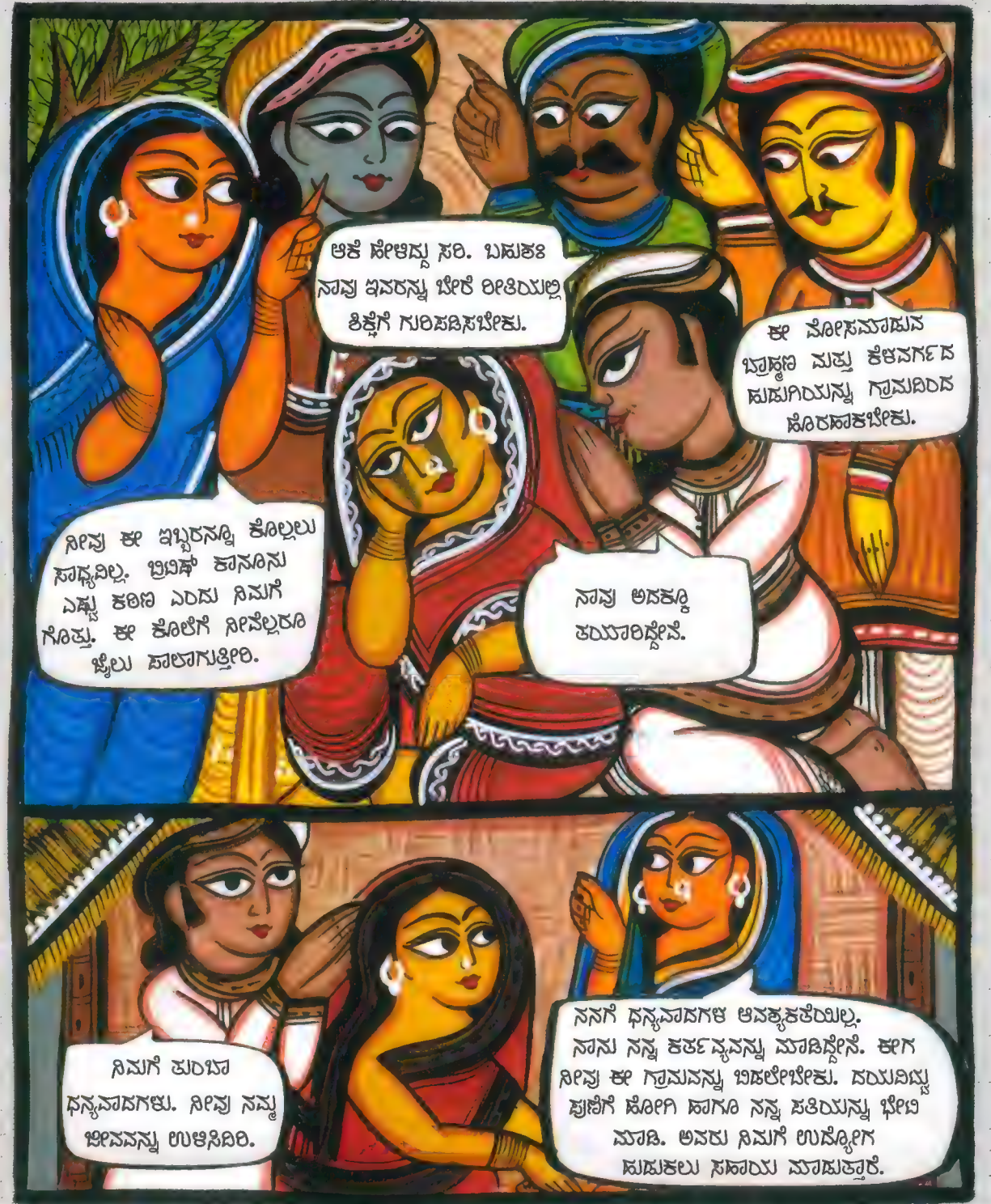
ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ.
ಏಕೆ? ಏನಾಗಿದೆ?

ಅವನು ಶಾರಣಿಕನನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಅವಳು
ಮಹಾರಾಜರ ಸುಖ. ಈಗ ಅವಳು ಆರು ತಿಂಗಳ
ಗರ್ಭಿಣಿ. ಇವರ ಸಂಬಂಧ ಊರಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರಿಗೆ
ತಿಳಿದಿದೆ. ಈ ಜೊತೆಯನ್ನು ಗ್ರಾಮದಲ್ಲೆಲ್ಲಾ
ಮೆರವಣಿಗೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಸಮುದಾಯ
ಇವರನ್ನು ಕೊಲ್ಲುವುದಾಗಿ ಬೆದರಿಕೆ ಹಾಕಿದೆ.

ಇದನ್ನು ತಡೆಯಲು ನಾನು
ಏನಾದರೂ ಮಾಡಲೇಬೇಕು.

ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ
ನೀನೇಕೆ
ತೊಡಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು
ಬಯಸುತ್ತಿ?
ಸುಮ್ಮನೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು.
ನಿನಗೇಕೆ ಇಲ್ಲದ
ಉಸಾಬರಿ.
ಇದು ನಮಗೆ
ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ
ವಿಷಯವಲ್ಲ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಗುವ ಅನ್ಯಾಯಗಳು ನನಗೆ
ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೆ. ಇದು ನಿನಗೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ
ವಿಷಯ. ನೀನು ಮತ್ತು ನಾನು ಮೂಕ ಪ್ರೇಕ್ಷಕನಂತೆ
ಉಳಿದರೆ, ಸಮಾಜ ಎಂದಿಗೂ ಬದಲಾಗುವುದಿಲ್ಲ.

ಅಂತೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿ. ಬಹುಶಃ
ನಾವು ಇವರನ್ನು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ
ತಿಳಿಗೆ ಗುರುತಿಸಬೇಕು.

ಈ ಮೋಸಮಾಡುವ
ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಕೆಳವರ್ಗದ
ಸುಖಗಿರುವನ್ನು ಗ್ರಾಮದಿಂದ
ಹೊರಹಾಕಬೇಕು.

ನೀವು ಈ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಕೊಲ್ಲಲು
ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಕಾನೂನು
ಎಷ್ಟು ಕಠಿಣ ಎಂದು ನಿಮಗೆ
ಗೊತ್ತು. ಈ ಕೊಲೆಗೆ ನೀವೆಲ್ಲರೂ
ಜೈಲು ಪಾಲಾಗುತ್ತೀರಿ.

ನಾವು ಅದಕ್ಕೂ
ತಯಾರಿದ್ದೇವೆ.

ನಿಮಗೆ ತುಂಬಾ
ಧನ್ಯವಾದಗಳು. ನೀವು ನಮ್ಮ
ಜೀವನವನ್ನು ಉಳಿಸಿದೀರಿ.

ನನಗೆ ಧನ್ಯವಾದಗಳ ಆವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.
ನಾನು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದೇನೆ. ಈಗ
ನೀವು ಈ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಬಿಡಲೇಬೇಕು. ದಯವಿಟ್ಟು
ಪುಣಿಗೆ ಹೋಗಿ ಹಾಗೂ ನನ್ನ ಸತಿಯನ್ನು ಭೇಟಿ
ಮಾಡಿ. ಅವರು ನಿಮಗೆ ಉದ್ಧೋಗ
ಸುಖಗಳು ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

1873ರಲ್ಲಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ 'ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜ'ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಕೆಳ ವರ್ಗದ ಜನರನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕೊಟ್ಟನು. ಅವರ ಮಾನವ ಹಕ್ಕುಗಳು ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ಹಾಗೂ ಧಾರ್ಮಿಕ ಗುಲಾಮಗಿರಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರಗೊಳಿಸುವುದನ್ನು ಕಲಿಸುವುದು ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಮುಖ್ಯ ಉದ್ದೇಶ. "ಎಲ್ಲರೂ ದೇವರ ಮಕ್ಕಳು. ದೇವರ ಪೂಜೆ ಮಾಡಲು ಮಧ್ಯವರ್ತಿ ಅಥವಾ ಪುರೋಹಿತರ ಅವಶ್ಯಕತೆ ಇಲ್ಲ." ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಕ್ರಿಯ ಸದಸ್ಯೆ. ಇವರು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಮದುವೆ ಪದ್ಧತಿಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಮದುವೆಗಳನ್ನು ರಿಯಾವುಡೋ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಪುರೋಹಿತರಿಲ್ಲದೆ ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ಈ ಮದುವೆಯಲ್ಲಿ ವರನು ಮಹಿಳೆಯೊಂದಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಮಾನ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ನೀಡುವೆವು ಎಂದು ಪ್ರತಿಜ್ಞೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವನು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮದುವೆಯನ್ನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಪರಿಣಾಮ ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ವಧೂವರರಿಂದ ಹಾಡಿಸುವ ಮೂಲಕ ನಡೆಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು.

ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರ ಹಕ್ಕುಗಳ ಗೆಲುವಿಗಾಗಿ ಎಷ್ಟೇ ಬೆಲೆ ತೆತ್ತಾದರೂ ನಾನು ಹೋರಾಡುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ನಿನ್ನನ್ನುಳಿದು ಎಲ್ಲಾ ಮಹಿಳೆಯರನ್ನು ಸಹೋದರಿಯರು ಎಂದು ಪ್ರೀತಿಸಿ, ನೌರವಿಸುತ್ತೇನೆ. ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಭಯದ ಹೊರತಾಗಿಯೂ ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವೆನು. ಶುಭಮಂಗಳ ಸುವಧಾನ.

ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಯು ಸ್ವೀಕೃತೆ ಬಾಳುಬಾಯಿ ಗೃಹಿಣೀಬು ನಿರಬಾಸಕರ ಮಗಳು ರಾಧ ಹಾಗೂ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರಾದ ನೀತರಾಮ ಜಾಬಾಜಿ ಆಲೆಹಾತ್ ಇವರ ಮದುವೆ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲ ಮದುವೆಯಾಗಿ ನೆರವೇರಿತು.

1877ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ತೀವ್ರ ಬರಗಾಲ ಮತ್ತು ಆಹಾರದ ಕೊರತೆ ತಲೆದೋರಿತು. ಜ್ಯೋತಿರಾವ್‌ಗೆ ಕ್ಷಾಮದ ಕುರಿತಾಗಿ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಏಪ್ರಿಲ್ 20, 1877

ಒರೂಠ್, ಜುನಾರ್

ಸತ್ಯದ ಸಾಕಾರಮೂರ್ತಿ,

ನನ್ನ ದೈವವಾದ ಜ್ಯೋತಿಬಾ,

ಸಾವಿತ್ರಿ ನಿಮಗೆ ವಂದಿಸುತ್ತಾಳೆ !

1876 ವರ್ಷ ಮುಗಿಯಿತು. ಆದರೆ ಬರಗಾಲ ಮುಗಿದಿಲ್ಲ. ಇದು ಅತ್ಯಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಭಯಾನಕ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಉಳಿದುಕೊಂಡಿದೆ. ಜನರು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸಾಯುತ್ತಿವೆ. ಜನರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಸತ್ತು ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಉರುಳುತ್ತಿವೆ. ತೀವ್ರವಾದ ಆಹಾರ ಹಾಗೂ ಮೇವಿನ ಕೊರತೆಯಿದೆ. ಜನರು ಬಲವಂತವಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯನ್ನು ತೊರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳನ್ನು, ಹದಿಹರೆಯದ ಹುಡುಗಿಯರನ್ನು ಮಾರಾಟ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ ಹಾಗೂ ಗ್ರಾಮ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ನದಿಗಳು, ಸರೋವರಗಳು, ಕೆರೆ ಕುರಬೆಗಳು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಬತ್ತಿ ಹೋಗಿವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಕುಡಿಯಲು ನೀರೇ ಇಲ್ಲ. ಮರಗಳು ಸಾಯುತ್ತಿವೆ ಹಾಗೂ ಎಲೆಗಳೆಲ್ಲಾ ಉದುರಿಹೋಗಿವೆ. ಬರಡು ಭೂಮಿ ಎಲ್ಲಾ ಕಡೆ ಬಿರುಕು ಬಿಟ್ಟಿದೆ. ಸೂರ್ಯನ ಬಿಸಿಲಿನ ಧಗೆಯಿಂದ ಗುಳ್ಳೆಗಳು ಏಳುತ್ತಿವೆ. ಜನರು ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನೀರಿಗಾಗಿ ತಹತಹಿಸುತ್ತಾ ರೋದಿಸುತ್ತಾ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವರು ವಿಷಪೂರಿತ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಅಲ್ಲದೆ ತಮ್ಮ ಮೂತ್ರವನ್ನು ಕುಡಿದು ಬಾಯಾರಿಕೆ ನೀಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅವರೆಲ್ಲಾ ಆಹಾರ ಮತ್ತು ನೀರಿಗಾಗಿ ಅಳಲು ತೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾ ಇಹಲೋಕ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಸಮಿತಿಯು ಆಹಾರ ಹಾಗೂ ಜೀವನಾವಶ್ಯಕ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳನ್ನು ಅವಶ್ಯಕ ಜನರಿಗೆ ನೀಡುತ್ತೇನೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಪರಿಹಾರ ತಂತ್ರಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಸೋದರ ಕೊಂಡಾಣ್ ಮತ್ತು ಅವರ ಪತ್ನಿ ಉಮಾಬಾಯಿ ನನ್ನನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಆರೈಕೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒರೂರಿನ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು, ಗಣಪತಿ ಸಖಾರಾಮ್, ದುಂಬಾರ್ ಪಾಬೀಲ ಮತ್ತು ಇತರರು ನಿಮ್ಮ ಭೇಟಿ ಮಾಡಲು ಯೋಜನೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ನೀವು ಸತಾರದಿಂದ

ಆರ್. ಬಿ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಪಂತ್ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮಣ ಕಾಸ್ತೀ ನಿಮಗೆ ನೆನಪಿರಬಹುದು. ಅವರು ಬರವಿಡಿತ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ನನ್ನೊಂದಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ಸಂಚಾರಕ್ಕೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರಯಾಣದ ಹಣಕಾಸು ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ.

ಲೇವಾದೇವಿಗಾರರು ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಮುಂಚೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್ಯ ಪಂತ್ ಸಲವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಸಿರಿಸಾಚಾರ್ಯರು ತಂದೆವಂದಾಡುತ್ತಿದೆ. ಕಲೆಕ್ಷರ್ ಇವನ್ನು ಆಲಿಸಿ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸ್ಥಿತಿಗೆ ತರಲು ಕಾರ್ಯತತ್ಪರರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಬಿಳಿಯ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನಿಯೋಜಿಸಿ, ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ತರಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದರು. 50ಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಕಾರ್ಯಕರ್ತರನ್ನು ಬಂಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಕಲೆಕ್ಷರ್ ನನ್ನನ್ನು ಮಾತುಕತೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಕರನ್ನು ಸುಳ್ಳು ಆರೋಪದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೂ ಯಾವುದೇ ಕಾರಣವಿಲ್ಲದೆ ಬಂಧಿಸಿದ್ದು ಯಾಕೆ ಎಂದು ಕಲೆಕ್ಷರ್‌ರನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದೆ. ನಾನು ಇವರನ್ನು ತಕ್ಷಣ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡುವರೆ ಕೋರಿದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಯೋಗ್ಯ ಹಾಗೂ ಪಕ್ಷಪಾತವಿಲ್ಲದ ಕಲೆಕ್ಷರ್ ಬಿಳಿಯ ಪೊಲೀಸ್ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಬೈದರು. ಪಾಪಿಲ ರೈತರು ದರೋಡೆಕೋರರೇ? ಕೂಡಲೇ ಅವರನ್ನು ಬಿಡುಗಡಿ. ಜನರ ಅವಸ್ಥೆ ಕಲೆಕ್ಷರ್‌ರವರ ಮನಕಲುಕಿತು. ತಕ್ಷಣವೇ ಅವರು ನಾಲ್ಕು ಎತ್ತಿನ ಗಾಡಗಳಲ್ಲಿ ಜೋಪವನ್ನು ಆಹಾರವಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು.

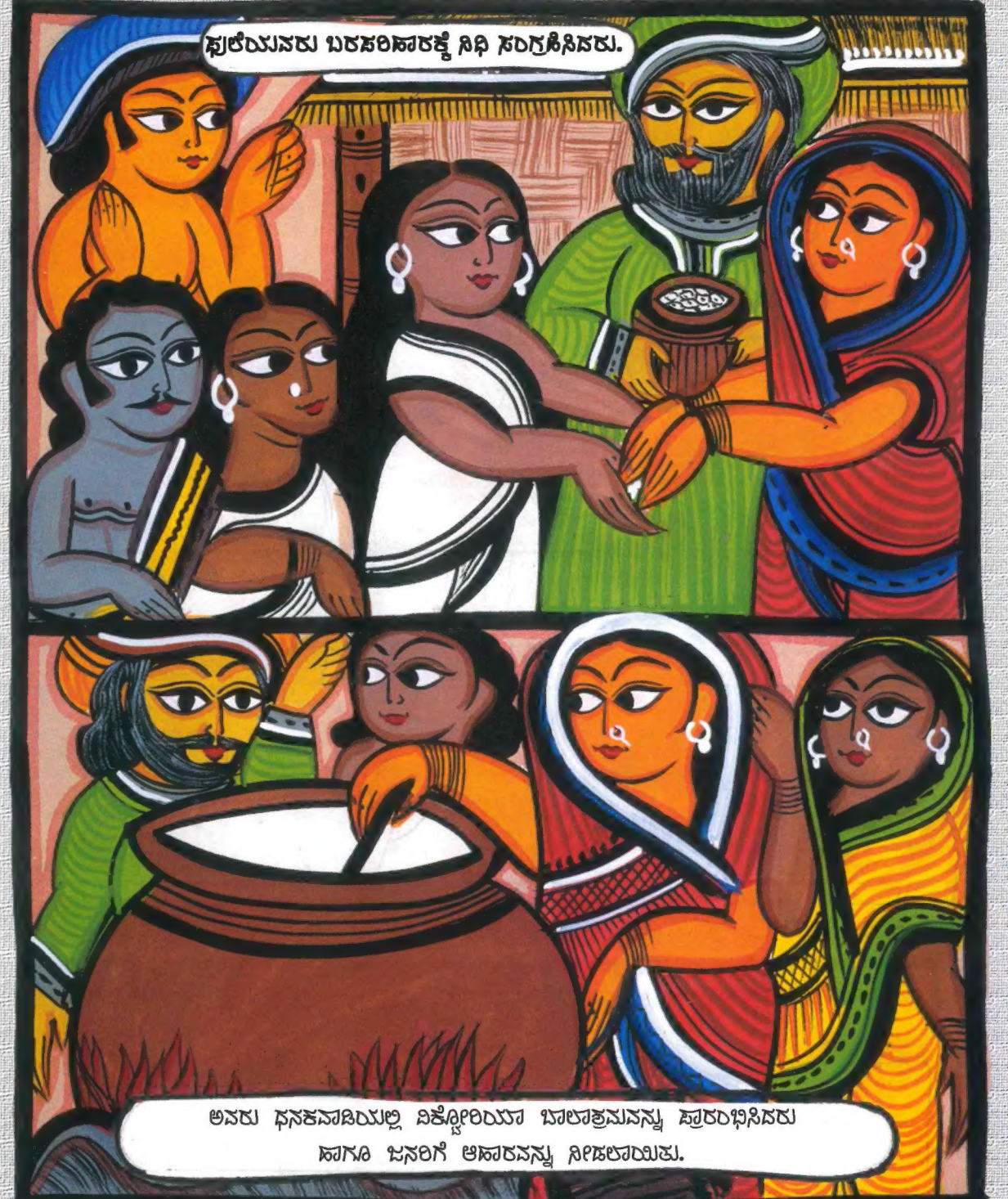
ಬಡವರು ಮತ್ತು ನಿಗತಿಕರಿಗೆ ಪರೋಪಕಾರಿ ಜನಕಲ್ಯಾಣ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೀವು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದ್ದೀರಿ. ನಾನು ಸಹ ಈ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲನ್ನು ಹೊರಲು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ನಿಮಗೆ ಭರವಸೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಇಂತಹ ಧರ್ಮನಿಷ್ಠ ಕೆಲಸಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಲಿ ಎಂದು ಬಯಸುತ್ತೇನೆ. ಇನ್ನೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬರೆಯಲು ಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ.

ಇಂತಿ ನಿಮ್ಮವಳು,
ಸಾವಿತ್ರಿ

ಪುಲೆಯವರು ಬರಹರಹಾರಕ್ಕೆ ನಿಧಿ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದರು.

ಅವರು ಧನಕವಾಡಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೋರಿಯಾ ಬಾಲಾಶ್ರಮವನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು ಹಾಗೂ ಜನರಿಗೆ ಆಹಾರವನ್ನು ನೀಡಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಅಂತ್ಯಸಂಸ್ಕಾರ ಮೆರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ
ಯಶ್ವರತ್ ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿ (ಮಣ್ಣಿನ
ಮಡಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯನ್ನು
ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು.

ನೀನು ಅವನ ದತ್ತು ಪುತ್ರ. ನೀನು
ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
ಹೋಗುವಂತಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರ ರಕ್ತ
ಸಂಭರಿ. ನಾನು ಒಯ್ಯುತ್ತೇನೆ.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ್
ನವೆಂಬರ್ 28, 1890ರಲ್ಲಿ
ನಿಧನರಾದರು.

ಜ್ಯೋತಿರಾವ್ ಮರಣದ ನಂತರ
ಸತ್ಯಶೋಧಕ ಸಮಾಜದ ನೇತೃತ್ವವನ್ನು
ಸುವಿತ್ತಿಬಾಯಿ ವಹಿಸಿದರು. 1893ರಲ್ಲಿ
ಸಾಸನಾದದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸತ್ಯಶೋಧಕ
ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ
ವಹಿಸಿದ್ದರು.

ನಾನು ಅವರ ಪತ್ನಿ. ನಾನು
ದಕ್ಷಿಣಾಗ್ನಿಯನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತೇನೆ.

ಸುವಿತ್ತಿಬಾಯಿ ಜ್ಯೋತಿರಾವ್‌ರವರ ಚಿಂತೆಗೆ ಅಗ್ನಿಸ್ವರ್ಣ ಮಾಡಿದರು. ಮಣಿಲೆ ಚಿಂತೆಗೆ ಅಗ್ನಿಸ್ವರ್ಣ ಮಾಡುವುದು
ನಿಷೇಧ ಎಂಬ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಡ್ಡಾಯವನ್ನು ವಿರೋಧಿಸಿದರು. ಇದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ನೆರೆದಿದ್ದ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಘಾತವಾಯಿತು.

1896ರಲ್ಲಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಭೀಕರ ಬರಗಾಲ
ಇತ್ತು ಹಾಗೂ 1897ರಲ್ಲಿ ಪುಣೆಯನ್ನು ಪ್ಲೇಗ್
ಮಹಾಮಾರಿ ಹಠಾತ್ ಪ್ರವೇಶಿಸಿತು.

ಸುವಿತ್ತಿಬಾಯಿ ಈ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಳು.
ಅವಳು ಯಶವಂತನನ್ನು ಸೇನೆಯಿಂದ ರಜೆ ಪಡೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು, ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ
ಪರಿಹಾರ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೈಜೋಡಿಸಲು ಕೋರಿದಳು.

ಕ್ಷೇಗು ಸಂತ್ರಸ್ತರಿಗೆ ಚಿಕಿತ್ಸೆ ನೀಡಲು ಯತ್ನರತ ಅಸ್ತತ್ವೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಮಹಾರಾ ಸಮುದಾಯ ವಾಸಿಸುವ ಪ್ರದೇಶದ ಹೊರಗಡೆ ಮುಂಡ್ಲಾದಲ್ಲಿ ಪಂಡುರಂಗ ಬಾಬಾಜಿ ಗಾಯಕವಾಡರ ಮಗನಿಗೆ ಕ್ಷೇಗು ರೋಗ ಬಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ.

ಕೂಡಲೇ ನಾನು ಅವನನ್ನು ಸುಡುಕಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಅವಳು ಮಗುವನ್ನು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದಳು. ಅಗಲೇ ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿಗೆ ಕ್ಷೇಗು ರೋಗ ತಗಲಿತು. ತನ್ನ ಜೀವನವನ್ನು ಇತರರಿಗೆ ಮುನಿಸಾಗಿಸ್ತು ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ತನ್ನ ಕೊನೆಯುಸಿರಿರುವ ತನಕ ಕಾರ್ಯ ಮುಂದುವರಿಸಿದಳು. ಅವಳ ಧೈರ್ಯ ಹಾಗೂ ಸೇವೆ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯ. ಸಾವಿತ್ರಿಬಾಯಿ ಮಾರ್ಚ್ 10, 1897ರಲ್ಲಿ ನಿಧನರಾದಳು.

Bibliography

1. B. R. Sunthakar, Maharashtra 1858-1920, Popular Book Depot, 1993, Bombay
2. Braj Ranjan Mani and Pamela Sardar eds., A Forgotten Liberator, Mountain Peak, New Delhi, 2008
3. Dhananjay Keer, Mahatma Jotirao Phuley, Popular Prakashan, Bombay, 1964
4. Donald B. Rosenthal, 'Making It' in Maharashtra, The Journal of Politics, Vol. 36, No. 2 (May, 1974), 409
5. Dr. T. Sundararaman, Savitribai Phule First Memorial Lecture, NCERT, 2008
6. G. Aloysius, Nationalism Without a Nation, OUP, New Delhi, 1997
7. G. P. Deshpande ed., Selected Writings of Joti rao Phule, New Delhi, Left word, 2002
8. Gail Omvedt, Cultural Revolt in a Colonial Society: The Non-Brahman Movement in Western India 1873-1930, Mumbai, Scientific Socialist Education Trust, 1976
9. J. V. Naik, Ramkrishna Gopal Bhandarkar (1837-1925) The Man and His Mission in Studies in History of the Deccan Medieval and Modern, M.A. Nayeem et al., eds, Pragati Publications, Delhi 2002
10. M. G. Mali ed., Savitri bai Phule Samagra Wangmaya, Mumbai, Maharashtra Rajya Sahitya aani Sanskriti Mandali, 1998
11. Nicholas B. Dirks, Castes of Mind: Colonialism and the Making of Modern India
12. Parimala V. Rao, Educating Women And Non-Brahmins As 'Loss Of Nationality': Bal-Gangadhar Tilak and the Nationalist Agenda in Maharashtra
13. Rosalin O'Hanlon, Caste, Conflict and Ideology: Mahatma Jotirao Phule and Low Caste Protest in Nineteenth Century Western India, Cambridge, Cambridge University Press, 1985
14. Rosalind O'Hanlon, Maratha History as Polemic: Low Caste Ideology and Political Debate in Late Nineteenth-Century Western India, Modern Asian Studies, Vol. 17, No. 1 (1983), 1
15. Susie Tharu and K. Lalita Eds. Women Writing In India: 600 B.C. to Early 20th Century. (New York: The Feminist Press, 1991)
16. Tara Chand, History of the Freedom Movement in India Vol II, Ministry of Information and Broadcasting, New Delhi, 1967

ಅಜೀರ್ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿ

ಅಜೀರ್ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಒಂದು ಲಾಭಕರ ಸಂಸ್ಥೆಯಾಗಿದ್ದು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗುಣಾತ್ಮಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಸಮಾನತೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವ ನಿಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆಳವಾದ, ಬೃಹತ್ ಪ್ರಮಾಣದ ಮತ್ತು ಸಾರ್ವಜನಿಕರಾದ ಮೂಲಕ ದೀರ್ಘಾವಧಿ ಪರಿಣಾಮ ಬೀರಲು ಕಳೆದ ಎರಡು ದಶಕಗಳಿಂದಲೂ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಪೂರಕವಾದ ಮಕ್ಕಳ ಆರೋಗ್ಯ, ಪೌಷ್ಟಿಕಾಂಶ, ಆಡಳಿತ ಮತ್ತು ಪರಿಸರ ಮುಂತಾದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಅಜೀರ್ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಫೌಂಡೇಷನ್ ಪ್ರಾಥಮಿಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಶಕದ ಕಾಲ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ ಅನುಭವ ಮತ್ತು ಕಲಿಕೆಯ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆ ಅಜೀರ್ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯು ನೆಲೆಗೊಂಡಿದೆ.

ಭಾರತವು ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಬೀತುಪಡಿಸಿದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನ, ಸಮರ್ಥ ಹಾಗೂ ಪುನರ್ ಅವಲೋಕಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿಪರರ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸುತ್ತಿದ್ದು, ಈ ಸವಾಲುಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ಎದುರಿಸಲು ಫೌಂಡೇಷನ್ ಅಜೀರ್ ಪ್ರೇಮಾಜಿ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದೆ. ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯು ಹೊಸ ಪ್ರತಿಭೆಗಳನ್ನು ಅಭಿವೃದ್ಧಿಪಡಿಸುವುದು ಮತ್ತು ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ತೊಡಗಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಈ ಜ್ಞಾನ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಗಳು ವೇಗವರ್ಧಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುವುದರ ಮೂಲಕ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಸುಸ್ಥಿರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಸಾಧಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ಈ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಗೆ ತನ್ನದೇ ಆದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಕಳಕಳಿಯಿದ್ದು, ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಏಕೈಕ ಯೂನಿವರ್ಸಿಟಿಯಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲಕ ನ್ಯಾಯಸಮ್ಮತ, ಸಮಾನ, ಮಾನವೀಯ ಹಾಗೂ ಸುಸ್ಥಿರ ಸಮಾಜ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಹತ್ತರ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡುವ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ.